

ПРЕЗИДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

23.03.2022

м. Київ

№ 84

Про оцінювання масштабів
та наслідків вимушених зовнішніх
міграцій населення України

Заслухавши та обговоривши доповідь академіка-секретаря Відділення економіки НАН України академіка НАН України Е.М.Лібанової про оцінку масштабів та наслідків вимушених зовнішніх міграцій населення України, Президія Національної академії наук України відзначає, що внаслідок військової агресії з боку Російської Федерації за період з 24 лютого 2022 р. вимушеними переселенцями стали понад 12 мільйонів українців. Понад 3 мільйони з них перетнули український кордон. Зважаючи на те, що до початку війни за кордоном вже перебувало (працювало) 3–3,5 мільйона наших співвітчизників (працездатних чоловіків і жінок), питання повоєнного повернення наших людей з-за кордону стає чи не найважливішим в контексті збереження української нації.

Варто відзначити, що зовнішньо-міграційна хвиля, викликана агресією з боку Російської Федерації, має зовсім інший статево-віковий склад (переважно жінки з дітьми, менше – осіб похилого віку, невелика кількість чоловіків працездатного віку) порівняно з попередніми хвилями.

Країни, що приймають – країни-партнери України здійснюють колосальний обсяг робіт із прийняття і розміщення вимушених переселенців. Від 24 лютого 2022 р. кордон України тільки із Польщею перетнуло близько 2 млн. осіб. На сьогодні у Німеччині офіційно вже зареєстровано близько 230 тис. вимушених переселенців з України. За прогнозами Уряду ФРН найближчим часом ця кількість може зрости до 1 млн. осіб. Значний обсяг допомоги щодо розміщення вимушених переселенців надають Чехія, Румунія, Молдова, Словаччина, Угорщина тощо.

Необхідно вирізняти два типи вимушено переміщених українських громадян за кордоном. Перший – особи, які безпосередньо отримують юридичний статус біженця та відповідне соціальне забезпечення, і другий – особи, що потребують тимчасового захисту. На сьогодні саме другий тип правового визначення використовується більшістю українських вимушених переселенців за кордоном. Загаданий статус виник внаслідок трансформації більшістю країн ЄС безвізового режиму з Україною та збільшення терміну перебування на їхній території до 1 року із наступною можливістю продовження перебування до 2 років, а в деяких випадках і отримання посвідки на проживання. Українцям, що мають тимчасовий захист в країнах ЄС, надаються права із отримання матеріальної допомоги, працевлаштування, медичного страхування, оформлення дітей до закладів освіти (школи, дитячі садки) тощо.

Варто відзначити, що не всі країни, до яких прямують вимушені переселенці з України, вдалися до згаданих заходів. Прикладом може слугувати Ізраїль, який на сьогодні скасував обмеження щодо безвізового режиму тільки для осіб, які можуть підтвердити свою етнічну приналежність до цієї країни. Всі інші вимушені переселенці можуть перебувати на території цієї країни як туристи терміном до 90 діб.

Загальна сукупність тих, хто виїхав після 24 лютого 2022 р., складається з двох абсолютно не рівних за розміром груп: левову частку становлять ті, хто залишив Україну в пошуках безпечного місця, але є й такі, хто вирішив скористатися можливістю переїхати до більш розвиненої та заможної країни.

Зважаючи на це, питання повернення в Україну вимушених переселенців та трудових мігрантів постає одним із головних у переліку завдань із збереження української нації та повоєнного відновлення країни.

За різними оцінками на сьогодні прагнуть повернутися до України від 60 до 90% вимушених переселенців. Але слід зважати на те, що такі наміри висловлюють люди в стресовому стані та на неймовірній хвилі патріотичного єднання. Враховуючи умови, які надаються країнами, що приймають, й те, що серед біженців багато осіб із високим рівнем кваліфікації (лікарі, медичні сестри, викладачі, вихователі тощо), яких не вистачає в країнах ЄС, подовження часу перебування цих осіб поза межами України збільшуватиме ризики їх неповернення.

Чи не найголовнішим стимулом для повернення вимушених переселенців має стати швидке повоєнне відновлення економіки України, створення великої кількості нових робочих місць із достойним рівнем заробітної плати, налагодження програм професійної перепідготовки кадрів, відновлення та розвитку інфраструктури тощо. Окремі роль і місце мають бути відведені соціальному діалогу та

консенсусній угоді між суспільством, бізнесом та державою у повоєнний час, зокрема щодо соціально справедливого економічного розвитку, рівного доступу громадян до суспільних благ та природної ренти, безпечного і захищеного існування кожної особистості та соціуму загалом.

Враховуючи зазначене та беручи до уваги безумовну важливість порушених питань вимушеної зовнішньої міграції українців внаслідок російської військової агресії, Президія НАН України постановляє:

1. Доповідь академіка-секретаря Відділення економіки НАН України академіка НАН України Е.М.Лібанової взяти до відома.

2. Відділенню економіки НАН України (академік НАН України Е.М.Лібанова):

2.1. Розробити методичне забезпечення налагодження моніторингу масштабів зовнішніх вимушених міграцій населення України із застосуванням нестандартних джерел інформації.

2.2. У двотижневий термін забезпечити підготовку та подання у встановленому порядку пропозицій до Кабінету Міністрів України із науково-методичного супроводу розроблення та реалізації комплексної програми підтримки українських громадян, позбавлених дому через російське вторгнення в Україну, відповідно до доручення Президента України від 19.03.2022.

2.3. Впродовж II кварталу 2022 року здійснити оцінювання демографічних втрат України внаслідок вимушеної зовнішньої міграції, спричиненої широкомасштабною агресією з боку РФ.

3. Вважати за доцільне започаткування та виконання впродовж 2022–2024 рр. цільової програми наукових досліджень НАН України «Поствоєнні чинники соціально-економічної резильєнтності України».

4. Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України (академік НАН України С.І.Пирожков) забезпечити підготовку для внесення на затвердження Президії НАН України проекту концепції й складу наукової ради згаданої програми, положення про відповідну раду.

5. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Секцію суспільних і гуманітарних наук НАН України (академік НАН України С.І.Пирожков) та Науково-організаційний відділ Президії НАН України.

Президент
Національної академії наук України
академік НАН України

Анатолій ЗАГОРОДНІЙ

В.о.головного вченого секретаря
Національної академії наук України
академік НАН України

Вячеслав БОГДАНОВ